

Fjellov og fjellstyre

Hva var bakgrunnen for at vi fikk fjelloven i 1920, og hva fikk vi med den?

Gudbrandsdalsseminaret 31.1.2018

Irene Runningen

Fjellov og fjellstyre i 2018

- Staten v/ Statskog SF grunneier i statsallmenningene, mens bruksberettigede har rettigheter til bruk
- **Lov om utnytting av rettar og lunnende m.m. i statsallmenningane (fjelleva) av 6.juni 1975 nr. 31**
- § 3.I kvar kommune der det er statsallmenning skal det være fjellstyre. Fjellstyret skal administrere bruken og utnyttinga av rettar og lunnende i statsallmenningen så langt ikkje anna er fastsett i eller i medhald av lov. (...)
- 94 fjellstyrer

- Forutsetninger/rammevilkår 1800-tallet
- Hovedtrekk i allmenningssystemet før 1920
- Fjellovkomiteen 1912
- Om lovforslaget og etterfølgende behandling
- Fjellogen 1920

Forutsetninger og rammevilkår 1800-tallet

- Store samfunnsendringer;
befolkningsøkning, stor vekst i husdyrhold,
overgang fra leilendinger til selveiere
- Større konkurranse om ressursene – økt
konfliktpotensiale – behov for tiltak for å
forebygge og løse konflikter

Forutsetninger og rammevilkår 1800-tallet

Lovgivning: økt omfang på siste halvdel av
1800-tallet og rundt århundreskiftet

- Lov av 12.okt. 1857 om allmenningsskogene (allmenningsstyre)
- Skogloven 1863
- Ny utskiftingslov 1857
- Vassdragsloven 1887
- Jaktloven 1899
- Konesesjonslovene 1903-09
- I tillegg kommisjonene; særlig Høyfjellskommisjonen

Hovedtrekk i ”allmenningssystemet” før 1920

- Allmenningsstyret for skogen fra 1857
- Lovregler
- Lokal sedvane
- Statens tjenestemenn – fogden
- Domstolene

Hva kunne bruksrettshaverne gjøre for å ivareta sine interesser?

- Etablere seg og drive kontinuerlig bruk – kan konstituere rett
- Internt – avtaler, feks inndeling i seterlag, veietableringer
- Rettsapparatet ved tvister
- Eksklusivisering – utrop på tinget
- Bygsling ved bevilling fra fogden (for eksempel slåtter)

Aksjoner som dette kunne gi fortrinnsrett til bruk.

Økende behov for en formell lovordning av rettighetene

- Sterk utbygging av fjellbygdene, bedre kommunikasjon, interessen for utnyttelsen av fjellet økte.
- Uklarheter i rettigheter og bruk mht innhold og avgrensning – en rekke rettstvister.
- Lokalsamfunnene; bygdelagene og de bruksberettigede greide ikke å etablere formelle organ for å ivareta sine interesser i allmenningen
- Fikk ikke utnyttet ressursene på en optimal måte
- ...men for øvrig interessant periode ifbm etablering av kommunene 1837 – noen spor av at kommuner tok på seg rollen som forvalter, jf. Eidfjorddommen og Høyfjellskommisjonen om Aurland

Fjellovkomiteen 1912

- Ved Stortingets beslutning av 19de juli 1912 ble det vedtatt at det skulle nedsettes en komite til å utarbeide utkast til ”Lov om bygdernes beite, jagt og fiske i fjeldalmenninger overensstemmelse med hva der av regjeringen var foreslaat i St.prop. nr. 98 for 1912”.
- Oppnevnte komitelemmer:
Byrettsassessor Sigurd Holaker, Oslo- komiteens leder
G.P. Schultz (sekretær i LD) – komiteens sekretær
Tidligere landbruksminister H.K Foosnæs, Beitstaden
Skogforvalter Jacob Preuthun, Molde
Ordfører O. Rolstad, Lesja
Gårdbruker Oddmund Sexe, Ullensvang

Fjellovkomiteen 1912

- Innstillingen ferdigstilt januar 1916

Fjellovkomiteen uttalte:

”...raader der fuld enighet om, at de nuværende forhold er uholdbare, og at noget må gjøres for at skaffe fjeldbygderne mer raadighet over og derigjennem større indtægter av høifjeldet. (...). Som forholdet nu er, yder ikke fjeldets herligheter den økonomiske avkastning, som de visselig kunde, da bygderne ikke har den formelle raadighet, som må til for en rationell forvaltning.”

- Skogdirektøren kom med eget lovforslag
- Noen grunnleggende ulike prinsipielle oppfatninger
- Mest omdiskutert: administrasjonsordning, inntekter og jakt/fiskerettigheter

Lovforslaget- administrasjonsordningen

- Fjellovkomiteen: herredsstyret velger et fjellstyre, men herredsstyret ”fatter alle viktige beslutninger”. Inntekter til herredskassen
- Skogdirektøren: allmenningstyret, inntekter til allmenningstyret
- Høringsinstansene delt i sitt syn

Lovforslaget - administrasjonsordningen

Departementet foreslo at den daglige driften skulle ligge hos et fjellstyre bestående av tre medlemmer, og minst to måtte være jordbrukere /(bruksberettigede).

Herredsstyret valgte medlemmene og pekte ut formannen, og de fikk dermed en viss innflytelse og på administrasjonsordningen.

Det skulle opprettes en fjellkasse som håndterte inntekter og utgifter, og denne skulle administreres av fjellstyret.

Fjellstyremedlemmene skulle få godtgjørelse fastsatt av departementet etter forslag fra herredsstyret.

Lovforslaget- jakt, fangst og fiske

- Fjellovkomiteen: innenbygdsboende
- Skogdirektøren. Alle norske borgere, men utenbygds skal pålegges høyere avgift hvor halvparten tilfaller fjellkassen. Elg- og hjort utenfor loven pga at det var et utpreget skoganliggende.
- Departementet: enig med fjellovkomiteen, men med Skogdirektøren i spørsmålet om elg- og hjortejakt

Lovforslaget videre

- Også bestemmelser om beite, seter, felæger, uopptatte beitestrekninger, slått, mose – og torvtak. Ikke mye omdiskutert.
- Komiteleder Holakers egen uttale til Landbruksdepartementet i etterkant av høringsrunden – om foranledningen til nedsettelse av fjellovkomiteen
- ..og for øvrig relativt skarpe motsetninger mellom ”frontene”

Stortingsbehandlingen av lovforslaget

- Fjellovkomiteen (med departementets endringsforslag) i det vesentlige bifalt, men stor debatt i Stortinget omkring rettighetene til jakt, fangst og fiske.
- I Skog – og vassdragskomiteen: Jakt 5 mot 4 (Fj.k./dep.-Skogdirektøren)
- Fiske; samme, men Lagtinget vedtok mindretallets forslag om utenbygdsboende fikk rett til stangfiske. Resultatet ble dette, samt at innebygdsboende fikk fiske med oter.
- *Lov av 12.mars 1920 om utnyttelse av rettigheter til beite, fiske, jakt og fangst m.v. i statens almenninger*

Oppsummering

- Fjellogen og fjellstyrene et resultat av samfunnsendringene og medfølgende press på utmarksressurser
- Var det særlig spørsmålet jakt som var bakgrunnen for at vi fikk en fjellovkomite i 1912?
Trolig en kombinasjon?
- Fjellstyrene en nyskaping (men ikke helt uten forløpere) som et formelt organ på lokalt nivå for administrere bruk og utnytting av rettighetene i statsallmenning mht bruksrettighetene til beite, seter, slått etc.

Takk for meg!

